

Trở Thành Bạn Hữu và Cùng Nhau Xây Dựng Thế Giới: Quan niệm có Tính Thực Hành của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô về Đối Thoại Liên Tôn

Becoming Friends and Together Building the World: Pope Francis' Practical View on Interfaith Dialogue.

Nguyễn Văn Đức, S.J.^{1*}

¹ Học Viện Thánh Giuse Dòng Tên, Việt Nam

* Email của tác giả liên hệ: vanducsj@gmail.com

* <https://orcid.org/0000-0001-6243-091X>

* <https://doi.org/10.54855/csl.24432>

® Copyright (c) 2024 Nguyễn Văn Đức

Received: 31/07/2024

Revision: 17/09/2024

Accepted: 26/06/2024

Online: 27/09/2024

Tóm Lược

Kể từ công đồng Vatican II, chủ đề đối thoại liên tôn dường như đã nhận được rất nhiều sự quan tâm và được nói đến nhiều hơn trong các cuộc hội họp của Giáo Hội Công Giáo. Tuy ngày càng trở nên quen thuộc hơn với các ki-tô hữu, đối thoại liên tôn vẫn còn có rất nhiều điểm mới lạ cần được khám phá và đào sâu từ nhận thức cho đến thực hành. Tiếp nối với những thành quả của Giáo Hội, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô liên tục cổ vũ và thúc đẩy các hoạt động đối thoại liên tôn. Trong thông điệp gần đây nhất Fratelli Tutti, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô mời gọi tất cả mọi người trên thế giới cần nỗ lực hơn nữa để xây dựng tình huynh đệ và tình bằng hữu xã hội. Bài viết này mong muốn tìm hiểu “những quan điểm có tính thực hành của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô về đối thoại liên tôn” vốn được trình bày trong các văn kiện và các bài nói chuyện của ngài.

Từ khóa: Đối Thoại Liên Tôn, Chăm Sóc Ngôi Nhà Chung, Tình Bằng Hữu, Giáo Hội

Abstract

Since the Second Vatican Council, the topic of interfaith dialogue seems to have received much attention and has been increasingly discussed in the meetings of the Catholic Church. Although it has become more familiar to Christians, interfaith dialogue still contains many new aspects that need to be explored and deepened, both in terms of awareness and practice. Building on the achievements of the Church, Pope Francis continues to advocate and promote interfaith dialogue activities. In his most recent encyclical, Fratelli Tutti, Pope Francis calls on everyone in the world to strive more to build fraternity and social friendship. This article aims to explore 'Pope Francis' practical perspectives on interfaith dialogue,' as presented in his documents and speeches.

Keywords: Interfaith Dialogue, Caring for the Common Home, Friendship, Church

Dẫn Nhập

Kể từ công đồng Vatican II, chủ đề đối thoại liên tôn dường như đã nhận được rất nhiều sự quan tâm và được nói đến nhiều hơn trong các cuộc hội họp của Giáo Hội Công Giáo. Tuy ngày càng trở nên quen thuộc hơn với các ki-tô hữu, đối thoại liên tôn vẫn còn có rất nhiều điểm mới lạ cần được khám phá và đào sâu từ nhận thức cho đến thực hành. Tiếp nối với những thành quả của Giáo Hội, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô liên tục nỗ lực và thúc đẩy các hoạt động đối thoại liên tôn. Trong thông điệp gần đây nhất *Fratelli Tutti*, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô mời gọi tất cả mọi người trên thế giới cần nỗ lực hơn nữa để xây dựng tình huynh đệ và tình bằng hữu xã hội. Đó chính là những giá trị nền tảng để con người trên thế giới có thể chung sống hoà thuận với nhau. Đặc biệt, Đức Thánh Cha cho thấy các tôn giáo có một vai trò rất quan trọng trong việc phục vụ tình huynh đệ trên thế giới. Trong đó, bản chất của đối thoại liên tôn không nên chỉ dừng lại ở bình diện có tính ngoại giao.¹ Ngài lưu ý rằng tất cả các cuộc đối thoại liên tôn cần phải nhắm tới một mục đích đó là làm cho tất cả mọi người “trở thành bạn hữu và cùng nhau xây dựng Thế Giới.” Bài viết này mong muốn tìm hiểu “những quan điểm có tính thực hành của của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô về đối thoại liên tôn” vốn được trình bày trong các văn kiện và các bài nói chuyện² của ngài.

Những Sự Kế Thừa Trong Các Văn Kiện Của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô

Công Đồng Vatican II đã tạo ra một bước ngoặt lớn trong lịch sử Giáo Hội Công Giáo đó là thay đổi cái nhìn của mình trong tương quan với các truyền thống tôn giáo khác. Cụ thể, Công Đồng đã làm việc và ban hành những bản văn quan trọng như *Nostra Aetate* (1965) – Tuyên Ngôn về Liên Lạc của Giáo Hội với các Tôn Giáo Ngoài Ki-tô Giáo, dưới sự chuẩn nhận của Đức Thánh Cha Phaolô VI.³ Công đồng đã cho thấy Giáo Hội muốn mở ra và đối thoại với các tôn giáo khác trên thế giới. Người đã truyền cảm hứng cho Công Đồng trong biến cố lịch sử này đó là Đức Thánh Cha Gioan XXIII, khi ngài là người ra lệnh triệu tập công đồng và chính ngài đã ban hành Thông điệp *Pacem in Terris* (1963) – Hoà Bình Thế Giới.⁴ Thông điệp đã thúc đẩy Công Đồng suy tư về việc làm thế nào Giáo Hội Công Giáo có thể đối thoại với các truyền thống tôn giáo khác để xây dựng hoà bình. Không những thế, thông điệp này đã gây tiếng vang trên toàn thế giới, không chỉ cho các quốc gia theo chủ nghĩa tư bản mà còn cho cả những đất nước theo đuổi chủ nghĩa vô sản ở Liên Xô.⁵ Có lẽ, trong thời gian này, thông điệp

¹ “Các tôn giáo khác nhau đều góp phần quý giá xây dựng tình huynh đệ và bảo vệ công lý xã hội, khởi đi từ sự tôn trọng mỗi con người như một thụ tạo được Thiên Chúa mời gọi làm con của Ngài. Tín đồ các tôn giáo đối thoại với nhau không chỉ để tỏ ra biết ngoại giao, hòa nhã hay khoan dung. Theo lời các Giám mục Ấn Độ, “mục đích của đối thoại là để thiết lập tình hữu nghị, hòa bình, hòa hợp và để chia sẻ các giá trị và kinh nghiệm tâm linh và đạo đức trong tinh thần mến yêu và tôn trọng sự thật”[259].” Phanxico, *Fratelli Tutti*, bản dịch của HDGMVN, số 271. X. <https://hdgmvietnam.com/chi-tiet/thong-diep-fratelli-tutti-ve-tinh-huynh-de-va-tinh-bang-huu-xa-hoi-41849> accessed May 5, 2022.

² Trong giới hạn của bài viết này, các bài nói chuyện của Đức Thánh Cha Phanxico được trích dẫn chủ yếu trong các footnote.

³ Bên cạnh đó Công Đồng Vaticanô II cũng ban hành các bản văn khác như *Unitatis Redintegratio* - Sắc Lệnh về Hiệp Nhất, *Orientalium Ecclesiarum* - Sắc Lệnh về các Giáo Hội Công Giáo Đông Phương, *Dignitatis Humanae* - Tuyên Ngôn về Tự Do Tôn Giáo.

⁴ Thông điệp Hoà Bình Thế Giới kêu gọi mọi người thuộc mọi chủng tộc màu da, thuộc mọi tầng lớp, mọi tôn giáo cùng ngồi lại với nhau để tìm kiếm những giải pháp hoà bình, cùng nhau xây dựng hoà bình thế giới trước nguy cơ đổ vỡ như trong Chiến Tranh Thế Giới II.

⁵ Leo D. Lefebure, “Be Friends and Help the World: The Contributions of Pope Francis to Interreligious and Secular Relations,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue Religious Thinkers Engage with Recent Papal Initiatives*, eds. Harold Kasimow & Alan Race, 303-327 (London: Palgrave Macmillan, 2018), 305.

cũng đã truyền cảm hứng cho vị giáo hoàng tương lai lúc đó còn là tu sĩ Jorge Bergoglio trẻ tuổi mới gia nhập Dòng Tên vào năm 1958.⁶

Nhiều năm sau công đồng, Đức Thánh Cha Gioan Phaolo II ban hành thông điệp *Redemptoris Missio* (1990) – Sứ Mạng Đấng Cứu Thế, để giải thích và hướng dẫn cho việc Giáo Hội mở ra với các hoạt động đối thoại liên tôn.⁷ Một phần của thông điệp này muốn giải hoà quan niệm của những người cho rằng Đối Thoại Liên Tôn đã làm giảm đi động lực Truyền Giáo của Giáo Hội. Đức Thánh Cha Gioan Phaolo II cho rằng việc truyền giáo của Giáo Hội không bị giảm nhẹ hay bị thay thế bởi hoạt động đối thoại liên tôn, trái lại cả hai luôn phải song hành với nhau vì nhà truyền giáo cần phải có thiện chí để đối thoại với các tôn giáo khác.⁸ Đức Thánh Cha Bê-nê-đíc-tô XVI cũng không ngừng cổ võ việc đối thoại liên tôn trong bác ái và chân lý. Ngài cũng đề cao tự do tôn giáo và xoá bỏ thế độc tôn của một tôn giáo để nhường chỗ cho tình huynh đệ trong thế giới.⁹

Theo đuổi công trình của Công Đồng Vatican II, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô tiếp tục phát huy quan điểm đối thoại liên tôn của Giáo Hội¹⁰ cũng như cổ võ các Ki-tô hữu tìm hiểu và tham gia vào sứ mạng này. Cụ thể, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô luôn nhắc đến việc đối thoại liên tôn trong hầu hết các thông điệp của ngài. Trong đó, ngài thường xuyên trích lại tuyên ngôn *Nostra Aetate* của Công Đồng trong các bài phát biểu với các tham dự viên của các hội nghị đối thoại liên tôn hay trong những chuyến công du tới các nước mà người ki-tô hữu là thiểu số so với cộng đồng của các tôn giáo bạn.

Những Quan Niệm Có Tính Thực Hành Của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô

Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đã có rất nhiều đóng góp cho các hoạt động Đối Thoại Liên Tôn bằng các văn kiện, bài nói chuyện và các cuộc thăm viếng các tôn giáo khác nhau trên thế giới. Đặc biệt, qua các văn kiện, Đức Thánh Cha đã cho thấy tính khả thi của các cuộc đối thoại này.

Tông Huấn Evangelii Gaudium – Tầm Nhìn Trọng Tâm của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô

Mặc dù từ công đồng Vatican II đến năm 2013 Giáo Hội đã có 909 văn bản liên quan đến Đối Thoại Liên Tôn¹¹ nhưng Đức Thánh Cha Phan-xi-cô không hề muốn bỏ qua chủ đề quan trọng

⁶ Ibid., 305.

⁷ Đức Thánh Cha Gioan Phaolo II xác nhận trong thế giới có nhiều linh đạo khác nhau được tìm thấy ở các tôn giáo ngoài Ki-tô giáo và chúng có thể làm tròn đầy “một chức năng cứu độ nhất định” nào đó. X. Stephen B. Roberts, “Is the Pope Catholic? A Question of Identity in Pope Francis’s Practical Theology of Interreligious Dialogue,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 132.

⁸ <http://catechesis.net/thong-diep-redemptoris-missio-su-vu-dang-cuu-the-cua-dgh-gioan-phaolo-ii-ngay-07-12-1990-1/> accessed May 6, 2022.

⁹ <http://cong giao.info/doi-thoai-lien-ton-va-huan-quyen-d-19775> accessed May 7, 2022.

¹⁰ “At the Second Vatican Council, the Catholic Church declared her deep and abiding respect for other religions. She stated that she “rejects nothing of what is true and holy in these religions. She has a high regard for their manner of life and conduct, their precepts and doctrines” (*Nostra Aetate*, 2). For my part, I wish to reaffirm the Church’s sincere respect for you, your traditions, and beliefs.” X. Phanxico, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Sri Lanka and the Philippines, Interreligious and Ecumenical Gathering in Colombo, Sri Lanka, 13 January 2015,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 49.

¹¹ Tuyển tập “Đối thoại liên tôn trong Huấn quyền Hội thánh Công giáo (1963 - 2013)” gồm tổng cộng 909 văn bản các loại liên quan đến vấn đề đối thoại liên tôn: văn kiện Công đồng; thông điệp, tông huấn và phát biểu của các Giáo hoàng - từ Đức Gioan XXIII đến Đức Bê-nê-đictô XVI; văn kiện của các cơ quan thuộc giáo triều Roma. Cụ thể, con số các văn bản được chọn như sau: văn kiện Công đồng: 7; Đức Gioan XXIII: 2; Đức Phaolô VI: 97; Đức Gioan Phaolô I: 2; Đức Gioan Phaolô II: 591; Đức Bê-nê-đictô XVI: 188; Giáo triều Rôma: 15; văn bản lập pháp: 3; và Ủy ban thần học quốc tế: 4. X. <http://vntaiwan.catholic.org.tw/13news/13news0850.htm>, accessed May 7, 2022.

này trong Tông Huấn *Evangelii Gaudium* - Niềm Vui Tin Mừng. Tông huấn đầu tiên của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô có sự kế thừa từ suy tư của những người tiền nhiệm, nhưng nó diễn tả một cách mới mẻ quan điểm của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô về tinh thần đối thoại liên tôn. Nó cũng cho thấy tầm nhìn trọng tâm mà Đức Thánh Cha sẽ thực hiện trong triều đại giáo hoàng của ngài.¹²

Từ số 250 đến 258 của *Evangelii Gaudium*, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đề cập đối thoại liên tôn cần khởi đi từ thiện chí của con người. Số 250, Đức Thánh Cha nhấn mạnh “một thái độ cởi mở trong chân lý và tình yêu” như là nền tảng quan trọng và tiên quyết cho mọi cuộc đối thoại giữa các ki-tô hữu với các tín đồ ngoài Ki-tô giáo. Trong đó, cuộc đối thoại này cần khởi đi từ một cuộc trò chuyện về nhân sinh hay đơn giản là việc chia sẻ vui buồn với người khác.¹³ Đây là cách tốt nhất mà Đức Thánh Cha muốn các ki-tô hữu học cách chấp nhận người khác qua lối sống, suy nghĩ và cách nói năng của họ.¹⁴ Qua đó, ngài đề cao trước hết đến tinh thần và thái độ của con người trong các cuộc đối thoại, sau đó rồi mới đến nội dung của cuộc trò chuyện. Ngài đề nghị mọi người hãy bắt đầu bằng những câu chuyện nhân sinh trước khi có những cuộc thảo luận về chủ đề Đức Tin, điều mà ai cũng làm được. Nhờ đó, mọi người có thể tìm thấy những bận tâm chung về cuộc sống và có thể cùng nhau xây dựng “hoà bình và công bằng xã hội”.

Trong số 251, Đức Thánh Cha cho thấy trong đối thoại không nên dừng lại ở việc học cách chấp nhận người khác như là một cách ngoại giao thông thường, mà còn phải biết xây dựng một mối tương quan bền vững. Trung tâm của cuộc đối thoại đó chính là xây dựng mối tương quan thân thiện và chân thành giữa người ki-tô hữu và ngoài ki-tô hữu (số 251). Dựa trên một sự xác tín vào căn tính của chính mình, mối tương quan thân thiện này đòi hỏi mỗi người cần phải có một thái độ cởi mở đích thực. Khi mở lòng nói chuyện với người khác, mỗi người sẽ có thêm được sự hiểu biết phong phú. Như vậy, Đức Thánh Cha khuyến khích người ki-tô hữu can đảm xây dựng tình bạn khi đối thoại với người ngoài ki-tô hữu vì tình bạn này đem lại kết quả tích cực. Tuy nhiên, liệu rằng đối thoại liên tôn chỉ nhằm đến một mục đích là xây dựng tình huynh đệ đại đồng? Không. Tình huynh đệ là tiền đề để Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đi xa hơn khi kêu gọi sự chú ý của tất cả mọi người trong việc “bảo vệ ngôi nhà chung.” Qua thông điệp *Laudato Si* – Chúc tụng Chúa và chăm sóc ngôi nhà chung của chúng ta là điều mà tất cả

¹² Leo D. Lefebure, “Be Friends and Help the World: The Contributions of Pope Francis to Interreligious and Secular Relations,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 306.

¹³ Đức Thánh Cha Phanxicô cũng diễn giải lại điều điều này trong bài nói chuyện của mình trong chuyến thăm Sarajevo rằng “Interreligious dialogue, before being a discussion of the main themes of faith, is a “conversation about human existence”. This conversation shares the experiences of daily life in all its concreteness, with its joys and sufferings, its struggles and hopes; it takes on shared responsibilities; it plans a better future for all. We learn to live together, respecting each other’s differences freely; we know and accept one another’s identity. Through dialogue, a spirit of fraternity is recognized and developed, which unites and favors the promotion of moral values, justice, freedom and peace. Dialogue is a school of humanity and a builder of unity, which helps to build a society founded on tolerance and mutual respect.” X. Phanxicô, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Sarajevo (Bosnia and Herzegovina), Franciscan International Study Center, 6 June 2015,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 51.

¹⁴ Trong dịp kỷ niệm 50 năm ban hành tông huấn *Nostra Aetate* của Công Đồng Vatican II, Đức Thánh Cha Phanxicô nhắc nhở các ki-tô hữu về bổn phận của mình trong đối thoại liên tôn rằng cả thế giới đang nhìn vào những thiện chí và những nỗ lực của các ki-tô hữu. Ngài nói rằng “The world, looking to us believers, exhorts us to cooperate amongst ourselves and with the men and women of good will who profess no religion, asking us for effective responses regarding numerous issues: peace, hunger, the poverty that afflicts millions of people, the environmental crisis, violence, especially that committed in the name of religion, corruption, moral decay, the crisis of the family, of the economy, of finance, and especially of hope.” X. Phanxicô, “Interreligious General Audience on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the Promulgation of the conciliar Declaration *Nostra Aetate*, “Saint Peter’s Square, 28 October 2015,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 56.

các tôn giáo đều có thể kinh nghiệm được.¹⁵ Một khi có tình huynh đệ, các tôn giáo mới có thể ngồi lại với nhau để đối thoại và cùng nhau để tìm ra những giải pháp thích hợp để cứu trái đất.¹⁶ Bởi đó, tình huynh đệ và tinh thần xây dựng thế giới không thể chia tách nhưng phải luôn đi cùng nhau.

Thông điệp Laudato Si – Sáng Kiến Có Tính Thực Hành

Có lẽ, thông điệp *Laudato Si* là một sáng kiến có tính thực hành quan trọng nhất trong triều đại của Đức Thánh Cha Phan-xi-cô về đối thoại liên tôn. Ngài nhìn nhận trái đất là ngôi nhà chung mà trong đó tất cả mọi loài thụ tạo, tất cả mọi con người không phân biệt màu da, giai cấp, chủng tộc, tôn giáo đều cư ngụ dưới một mái nhà đó. Tất cả đều cùng chung chia những điều kiện và tài nguyên thuận lợi do Mẹ Thiên Nhiên mang lại. Tuy nhiên, do con người đang làm cho hệ sinh thái này bị tổn hại, nguồn tài nguyên ngày càng bị khai thác kiệt quệ và gây ô nhiễm môi trường.¹⁷ Trong đó, con người cũng là những tạo vật của thế giới này nên hệ quả là cuộc sống của con người cũng đang bị đe dọa và tạo nên những sự sụp đổ lan tràn khắp nơi.¹⁸ Ngài tiếp tục cảnh báo về những sự chia rẽ của nhân loại là nguyên nhân gây ra những sự bất bình đẳng toàn cầu mà trong đó những người nghèo khổ bị ảnh hưởng nặng nề nhất.¹⁹

Để khắc phục những hệ quả do con người gây nên cho chính mình và cho thế giới, Đức Thánh Cha mời gọi một sự đáp trả mạnh mẽ và có trách nhiệm của tất cả mọi người và thể chế. Đặc biệt, ngài nhận định các tôn giáo có vai trò quan trọng và có thể đóng góp một cách phong phú trong việc bảo vệ ngôi nhà chung này. Đối với Đức Thánh Cha Phan-xi-cô, cho dù trong một thời gian tôn giáo bị gạt qua một bên, khoa học cũng không thể loại trừ niềm tin của các tôn giáo trong việc bảo vệ môi trường và hệ sinh thái của trái đất.²⁰ Ngài khẳng định tôn giáo và khoa học đều có những sự hiểu biết về thực tại thế giới, nên cả hai đều cần phải đối thoại để có thể sinh nhiều hoa trái.²¹ Vì các tôn giáo luôn đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng một nhận thức chung về thế giới nên tôn giáo có vị trí đặc biệt trong việc bảo vệ thế giới.²² Đức Thánh Cha Phan-xi-cô mời gọi người ki-tô hữu và tín đồ của các tôn giáo khác hãy thể hiện niềm tin của mình một cách mạnh mẽ ngang qua việc dẫn thân chăm sóc và bảo vệ môi trường.²³ Đặc biệt, Đức Thánh Cha tin tưởng rằng niềm tin của các tín hữu sẽ thúc đẩy các tôn giáo đối thoại để bảo vệ thiên nhiên, bảo vệ người nghèo, và xây dựng những mạng lưới của sự tôn trọng và tình huynh đệ.²⁴ Như vậy, ngang qua thông điệp *Laudato Si*, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đã đem đến cho đối thoại liên tôn một sứ mạng có tính thực tiễn. Nhờ đó, các tôn giáo đang dần trở nên nối kết với nhau hơn khi tất cả cùng góp phần bảo vệ Trái Đất là ngôi nhà chung của toàn nhân loại.

¹⁵ Đức Thánh Cha Phan-xi-cô từng nhắc lời của Đại Sứ Thổ Nhĩ Kỳ khi ông nói đến một khả năng trong việc đối thoại cần có một bước nhảy vọt về chất lượng. Đối thoại không chỉ là cuộc trao đổi về thần học “Bạn nghĩ gì về điều này?” mà còn về kinh nghiệm tôn giáo. Các tín hữu thuộc các tôn giáo khác nhau có thể gặp gỡ và chia sẻ chính kinh nghiệm tôn giáo của riêng họ. Đây là ý tưởng mà Đức Thánh Cha thích thú và triển khai trong với Đối Thoại Liên Tôn. X. Phanxico, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Turkey, In-flight Press Conference of His Holiness Pope Francis from Istanbul to Rome,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 41.

¹⁶ Phanxico, *Laudato Si*, số 7.

¹⁷ Ibid., số 38-42.

¹⁸ Ibid., số 43-47.

¹⁹ Ibid., số 48-52.

²⁰ Ibid., số 199.

²¹ Ibid., số 62.

²² Ibid., Số 63.

²³ Ibid., Số 64.

²⁴ Ibid., Số 201.

Tông huấn Amoris Aelectia – Bản Chất của Đối Thoại là đem lại hạnh phúc

Mặc dù tông huấn này không đề cập đến việc đối thoại liên tôn nhưng Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đề cao bản chất của đối thoại là mang lại cho con người một cuộc sống hạnh phúc. Ngài liên tục cổ võ một nền văn hoá đối thoại, ở bất cứ đâu và với bất cứ đối tượng nào, ngài cũng nhấn mạnh sự cần thiết của việc gặp gỡ và đối thoại.²⁵ Trong tông huấn *Amoris Aelectia*, Đức Thánh Cha khích lệ tất cả mọi người tập luyện văn hoá đối thoại này ngay từ trong gia đình. Ngài cho rằng trong gia đình có người già và người trẻ, người nam và người nữ, họ khó đối thoại bởi vì họ diễn đạt cho nhau nghe bằng những thứ ngôn ngữ khác nhau. Tuy nhiên, họ cần phải tập đối thoại dù có phải trải qua nhiều khó khăn và thử thách, vì đó là cách tốt nhất để làm nên một cuộc sống hạnh phúc.²⁶

Bằng lối tiếp cận tập trung vào đời sống nhân sinh, đề cao nền văn hoá gặp gỡ và đối thoại, thông điệp này đã chạm tới những điều cụ thể nơi con người cho dù họ thuộc bất kỳ tổ chức, đảng phái, quốc gia hay tôn giáo nào. Một cách nào đó, đối thoại liên tôn cũng hướng đến một cuộc sống hạnh phúc như mục đích của đối thoại trong gia đình. Do đó, hầu chắc đối thoại liên tôn có thể học và thực hành được rất nhiều kinh nghiệm đối thoại từ trong gia đình.

Thông điệp Fratelli Tutti – Xây Dựng Tình Bằng Hữu

Đứng trước tác động của đại dịch Covid-19 trên toàn thế giới, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô cho thấy con đại dịch không chỉ gây ra những thảm họa chết chóc mà nó còn làm cho thế giới bộc lộ ra những điểm yếu của nó trong tương quan giữa con người. Đại dịch Covid-19 khiến thế giới bị vỡ mộng về một sự thịnh vượng thiếu vắng tình huynh đệ. Đó là hệ quả của việc con người rời bỏ cuộc sống hiện thực để tự trói buộc mình trong những thực tại ảo.²⁷ Để vượt qua đại dịch này và cả những đại dịch tồi tệ do sự đứt gãy các mối tương quan giữa con người với nhau, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đề nghị tất cả mọi người cùng liên đới với nhau.²⁸ Muốn tạo nên một sự gắn kết giữa con người, mỗi người cần phải “ra khỏi chính mình để tìm gặp chính mình nơi người khác.”²⁹ Điều này hẳn không chỉ đúng với các mối tương quan xã hội mà còn đúng cho cả các mối tương quan giữa những người khác biệt về niềm tin tôn giáo.³⁰ Dù ngôn ngữ người Samari nhân hậu minh chứng việc xây dựng tình huynh đệ và bác ái xã hội đều có thể được thực hiện bởi bất cứ ai không phân biệt xuất xứ, quốc tịch, màu da hay tôn giáo.³¹

Cuối thông điệp, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đã nhấn mạnh đến vai trò của các tôn giáo trong việc xây dựng hoà bình. Ngài cho rằng thật vô lý khi lấy tôn giáo để lý giải cho nguồn gốc của các cuộc chiến tranh. Đặc biệt, ngài tuyên bố một cách mạnh mẽ với thế giới rằng “các tôn giáo không bao giờ cổ võ chiến tranh, không kích động lòng căm hờn, sự thù địch và chủ nghĩa cực đoan, cũng không xúi giục bạo lực hoặc đổ máu.”³² Điều đặc biệt của tuyên bố này là Đức Thánh Cha không tuyên bố một mình nhưng ngài tuyên bố cùng với Đại Giáo Trưởng Hội Giáo

²⁵ “For this reason, interreligious dialogue cannot be limited merely to the few, to leaders of religious communities, but must also extend as far as possible to all believers, engaging the different sectors of civil society.” X. Phanxico, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Sarajevo (Bosnia and Herzegovina), Franciscan International Study Center, 6 June 2015,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 51.

²⁶ Phan-xi-cô, *Amoris Aetitia*, số 136-141.

²⁷ Phanxicô, *Fratelli Tutti*, số 33.

²⁸ *Ibid.*, số 36.

²⁹ *Ibid.*, số 88-89.

³⁰ *Ibid.*, số 56.

³¹ *Ibid.*, các số 3.62.80-83.118.

³² *Ibid.*, số 285.

Ahmad Al-Tayyeb.³³ Trong đó, Đức Thánh Cha sử dụng danh từ “chúng tôi” để nói lên một tuyên bố chung trong tình huynh đệ và bối cảnh đối thoại liên tôn với Hội Giáo. Đây là điều đặc biệt mới và lần đầu tiên xuất hiện trong các thông điệp của một vị lãnh đạo Giáo Hội Công Giáo từ trước đến nay.

Kết Luận

Trong phạm vi của bài viết này, có lẽ những dẫn chứng trên chưa hoàn toàn đầy đủ để nói hết những quan niệm có tính thực hành của Đức Thánh Cha đóng góp trong việc đối thoại liên tôn. Tuy nhiên, có lẽ những nét sơ lược trên cũng giúp mỗi người nhận thấy ở nơi Đức Thánh Cha Phan-xi-cô thực sự là một con người của đối thoại. Hơn nữa, ngài đã vượt lên trên những rào cản ngăn cản đối thoại và ngăn cách các tương quan con người và tôn giáo. Ngài cổ vũ một cuộc đối thoại không chỉ trong lời nói mà còn hành động dẫn thân vào trong các hoạt động của đối thoại liên tôn. Tất cả các ki-tô hữu đều được khuyến khích để đóng góp và đề xuất nhiều sáng kiến thực tế cho tinh thần đối thoại này của Đức Thánh Cha. Những người không phân biệt niềm tin tôn giáo và cả những người không thuộc tôn giáo nào đều có thể cộng tác và tham gia vào việc xây dựng tình bạn và xây dựng thế giới. Chắc chắn, thế giới chưa thể thấy được những kết quả từ những tác động tích cực của những thông điệp này, nhưng hẳn thông điệp cũng đang làm thay đổi cái nhìn và quan niệm của chúng ta về người khác và thế giới. Do đó, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô luôn cho thấy tính khả thi của đối thoại, bên cạnh đó ngài cũng không quên tin tưởng vào ân sủng của Thiên Chúa nâng đỡ và sự cộng tác tích cực của con người. Cuối cùng, Đức Thánh Cha Phan-xi-cô đã không chỉ xin mọi tín hữu cầu nguyện cho mình, mà ngài còn tin tưởng vào lời cầu nguyện cũng như cả những sáng kiến đóng góp của mỗi tôn giáo sẽ giúp xây dựng tình bằng hữu và một thế giới hoà bình.

Tài liệu tham khảo

- Leo D. Lefebure, “Be Friends and Help the World: The Contributions of Pope Francis to Interreligious and Secular Relations,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue Religious Thinkers Engage with Recent Papal Initiatives*, eds. Harold Kasimow & Alan Race, 303-327 (London: Palgrave Macmillan, 2018), 305.
- Phanxico, *Fratelli Tutti*, bản dịch của HĐGMVN, số 271. X. <https://hdgmvietnam.com/chitiet/thong-diep-fratelli-tutti-ve-tinh-huynh-de-va-tinh-bang-huu-xa-hoi-41849> accessed May 5, 2022.
- Stephen B. Roberts, “Is the Pope Catholic? A Question of Identity in Pope Francis’s Practical Theology of Interreligious Dialogue,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 132.
- Phanxico, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Sri Lanka and the Philippines, Interreligious and Ecumenical Gathering in Colombo, Sri Lanka, 13 January 2015,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 49.

³³ “Tuyên ngôn về tinh thần huynh đệ nhân loại vì hòa bình thế giới và sự sống chung” đã được Đức Thánh Cha và Đại Iman Ahmad al Tayyeb của Đền thờ và Đại học Al Azhar ký chiều ngày 4-2-2019 vào cuối Hội nghị liên tôn quốc tế tại Abu Dhabi, trước sự hiện diện của Thái Tử liên quốc Emirati và 700 vị lãnh đạo tôn giáo và văn hóa. Al Azhar được coi là thẩm quyền tinh thần cao nhất của 900 triệu tín đồ Hồi giáo Sunnit trên thế giới.”

<https://www.vaticannews.va/vi/pope/news/2019-02/duc-giao-hoang-phanxico-abu-dhabi-tuyen-ngon-chung.html> accessed May 12, 2022.

Phanxico, “Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Turkey, In-flight Press Conference of His Holiness Pope Francis from Istanbul to Rome,” in *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, 41.

Biodata

Nguyễn Văn Đức là tu sỹ Dòng Tên, Việt Nam, và là sinh viên Thần học năm 2 tại Học Viện thánh Giuse Dòng Tên, Việt Nam.

Nguyen Van Duc is a Jesuit of the Society of Jesus, Vietnam. He is also a secondyear student of Theology at Saint Joseph Jesuit Scholasticate, Vietnam.